

ἄσατε: Εἶναι Προστακτικὴ Ἀορίστου ἤσα τοῦ ῥήμ. ἄδω (τραγουδῶ, ψάλλω, ὑμνῶ).

πᾶσα ἡ γῆ: Ἐννοεῖ Ἀγγέλους, δικαίους καὶ κοινούς ἀνθρώπους, δηλ. τοποθετεῖ καὶ τοὺς Ἀγγέλους στὴ γῆ, ἐπειδὴ ἐπὶ γῆς ἐφανερώθηκαν μετὰ τὸ Δόξα ἐν ὑψίστοις καὶ ἄλλωστε κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Θεανθρώπου τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια συγχορεύουν πλέον κατὰ τὴν θείαν Γέννησιν.

ἐν εὐφροσύνῃ: Εὐφροσύνη εἶναι ἡ βαθειὰ ἐσωτερικὴ χαρὰ. Ἡ πρόθεσις ἐν, ποὺ συντάσσεται πάντοτε μετὰ πτώση Δοτικὴ ἐξηγεῖται ἐδῶ «μέ».

ἀνυμνήσατε: Ὑμνήσατε. Ἀνυμνῶ σημαίνει ὑμνῶ πρὸς τὰ ἄνω.

λαοί: Σημαίνει καὶ λαοὶ μετὰ τὴν νεοελληνικὴ σημασία ἀλλὰ καὶ ἀνθρώποι γενικὰ ὅπως στὸν Ὅμηρο.

ὅτι δεδόξασται: Μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ εἰδικὴ πρότασις ὡς ἀντικείμενο τοῦ ῥήμ. ἀνυμνήσατε, ὅποτε θὰ πρέπει νὰ φύγει τὸ κόμμα, ἀλλὰ προτιμᾶται νὰ εἶναι αἰτιολογικὴ καὶ δικαιολογεῖ γιατί πρέπει νὰ τὸν ἀνυμνήσομε. Ἄλλωστε καὶ τὸ προοίμιον τῆς α' ᾠδῆς τοῦ Ψαλτηρίου καταλήγει σὲ αἰτιολογικὴ πρότασις ἐνδόξως γὰρ δεδόξασται. Σύμφωνα μετὰ τὴν παράδοσις τῆς συνθέσεως τῶν Κανόνων ὁ εἰρμός τοῦλάχιστον τῆς κάθε ᾠδῆς πρέπει μετὰ κάποιες λέξεις νὰ θυμίζει τὴν ἀντίστοιχὴ ᾠδὴ τοῦ Ψαλτηρίου.

Μετάφρασις

Ὁ Χριστὸς γεννᾶται, δοξάστε Τον. Ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοὺς οὐρανούς κατεβαίνει, προὔπαντήσατε Τον. Ὁ Χριστὸς ἐπάνω στὴ γῆ παρουσιάζεται, ὑψωθείτε ἐσεῖς οἱ ἀνθρώποι πάνω ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὶς μέρμνες, γιὰ νὰ τὸν ὑποδεχτεῖτε. Τραγουδήσατε τὴ χαρὰ σας δοξολογώντας τὸν Κύριο ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς γῆς καὶ μετὰ βαθιὰ χαρὰ οἱ λαοὶ τῆς γῆς ὑμνήσατε Τον, γιὰτὶ εἶναι δοξασμένος.

Σημείωσις: Εἶναι δοξασμένος καὶ ὡς Θεός, Κύριος τῆς δόξης καὶ Δημιουργὸς τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀνερχόμενη καὶ μεγαλειώδη σάρκωσίν Του γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου.

Πεζοῦ Κανόνος τῆς α' ᾠδῆς

τὰ τροπάρια

ῥέυσαντα ἐκ παραβάσεως Θεοῦ τὸν κατ' εἰκόνα γενόμενον, ὅλον τῆς φθορᾶς ὑπάρξαντα, κρείττονος ἐπταικότα θείας ζωῆς, αὐτὸς ἀναπλάττει ὁ σοφὸς Δημιουργός, ὅτι δεδόξασται.

ἴδων ὁ Κτίστης, ὀλλύμενον τὸν ἀνθρώπον, χερσὶν ὃν ἐποίησε, κλίνας οὐρανούς κατέρχεται· τοῦτον δὲ ἐκ Παρθένου θείας Ἀγνῆς ὅλον οὐσιοῦται ἀληθεῖα σαρκωθεὶς, ὅτι δεδόξασται.

Ἐσφία λόγος καὶ δύναμις, Υἱὸς ἂν τοῦ Πατρὸς καὶ ἀπαύγασμα, Χριστὸς ὁ Θεός, δυνάμεις ἑλαθῶν, ὅσας ὑπερκοσμίου, ὅσας ἐν γῆ, καὶ ἐνανθρωπήσας, ἀνεκτίσατο ἡμᾶς, ὅτι δεδόξασται.

Τροπᾶριον πρῶτον

Τὸ ῥήμα τῆς κυρίας προτάσεως, ποὺ ἀποτελεῖ σχεδὸν ὅλο τὸ τροπᾶριον (μέχρι τῆ λέξης: **Δημιουργός**), εἶναι τὸ **ἀναπλάττει**. Τὸ Ὑποκείμενον εἶναι ὁ **σοφὸς Δημιουργός**. Τὸ Ἀντικείμενον, ἐννοεῖται, τὸν **ἀνθρώπον**. Σ' αὐτὸ τὸ Ἀντικείμενον ἀναφέρονται οἱ τρεῖς Μετοχές: **ῥέυσαντα, ὑπάρξαντα, ἐπταικότα**. Εἶναι Μετοχές ἀναφορικές. Ὃταν λέμε **ἔρρευσε** ὁ ἀνθρώπος, ἐννοοῦμε κατέπεσε, χύθηκε κι ἔπεσε στὸ βυθὸ τῆς φθορᾶς. Ὃταν λέμε: **ὑπῆρξε** τῆς φθορᾶς, ἐννοοῦμε ἔγινε τῆς φθορᾶς, ὅλος μεταμορφώθηκε σὲ εἰκόνα τῆς φθορᾶς. Ὃταν λέμε **ἐπταίσε**, ἐννοοῦμε ἐξέπεσε, ἀπέτυχε.

Ὁ ποιητής ὁμως προσδιορίζει πῶς κατέρρευσε ὁ ἄνθρωπος: ἐκ **παραβάσεως**, δηλ. ἐξ αἰτίας παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ. Ἀκόμη ἀκριβολογεῖ ὅτι ὁλος ἔγινε τῆς φθορᾶς ὁ ἄνθρωπος καὶ ὅτι ἐξέπεσε καὶ ἔχασε μὲ δική του ὑπαιτιότητα τὴν ἀνώτερη θεϊκὴ ζωὴ, ποὺ τοῦ εἶχε δοθεῖ κατὰ τὴ δημιουργία του μέσα στον Παράδεισο. **Κρείττων** εἶναι συγκριτικὸς βαθμὸς τοῦ ἐπιθέτου ἀγαθὸς (Θετ. ἀγαθός, Συγκρ. κρείττων, Ὑπερθ. κράτιστος). Μὲ τὴ Μετοχὴ **τὸν γενόμενον** διπλώνει ὁ ποιητής τὴν τραγωδία τῆς πτώσεως, γιατί ἀρχικὰ ὁ ἄνθρωπος πλάστηκε σύμφωνα μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ τὴν κατάρρευσή του παραμένει δυνάμει πλεον εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Πάντως ὁ ποιητής τονίζει ὅτι ὁ ἄνθρωπος πλάστηκε κατ εἰκόνα Θεοῦ, εἶχε τὴ δυνατότητα νὰ κρατήσει αὐτὴ τὴν εἰκόνα καὶ παρ' ὅλ' αὐτὰ ἔρρευσε καὶ ἐφθάρη καὶ ἔπταισε.

Ἡ Γενικὴ **τῆς φθορᾶς** εἶναι ἡ Γενικὴ κτητικὴ ἢ τῆς ιδιότητος. Ἡ Γενικὴ **ζωῆς** εἶναι ἀντικείμενο στὴ Μετοχὴ **ἐπταικότα**.

Αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο, ποὺ σὲ ὅλ' αὐτὰ ἔφταιξε καὶ ἔχασε, τὸν ἀναπλάθει ὁ σοφὸς Δημιουργὸς **αὐθις**. Αὐθις σημαίνει πάλι. Ἐδῶ τονίζει ὅτι, μὲ ὅση σοφία ὁ Δημιουργὸς ἔπλασε ἀρχικὰ τὸν ἄνθρωπο, μὲ τόση πάλι ὡς σοφὸς Δημιουργὸς τὸν ξαναπλάθει καινούργιον.

Ὅλη ἡ κύρια πρόταση προσδιορίζεται μὲ τὴν αἰτιολογία: **ὅτι δεδόξασται**, δηλ. ἐπειδὴ εἶναι δοξασμένος. Αὐτὴ ἡ τελευταία πρόταση ἀποτελεῖ καὶ τὸ ἐφύμνιο τῶν τροπαρίων τῆς ἀΐδῆς, ποὺ πάντοτε ἔχει ὡς πρότυπο τὴν ἀΐδῆ τοῦ Ψαλτηρίου, ποὺ τελειώνει μὲ τὸ **δεδόξασται**.

Μετάφραση

Τὸν ἄνθρωπο, ποὺ κατέρρευσε λόγω τῆς παραβάσεως ἐνῶ εἶχε δημιουργηθεῖ κατ' εἰκόνα Θεοῦ, ἐνῶ ὁλος ἔγινε θῦμα τῆς φθορᾶς καὶ ἐξέπεσε ἀπὸ τὴν ἀνώτερη θεϊκὴ ζωὴ, πάλι τὸν ἀναπλάθει ὁ σοφὸς Δημιουργός, γιατί εἶναι δοξασμένος.

Τροπάριο δεύτερο

Ἡ Μετοχὴ **ιδῶν** εἶναι ἡ αἰτιολογικὴ ἢ χρονικὴ (ἐπειδὴ εἶδε ἢ ὅταν εἶδε). Ἀντικείμενο: **τὸν ἄνθρωπον**. Ἡ Μετοχὴ **ὀλλύμενον** εἶναι κατηγορηματικὴ καὶ ἐξηγεῖται: νὰ χάνεται ἢ ὅτι χάνεται. Ὀλλυμαι σημαίνει χάνομαι (πρβ. ὀλεθρος).

Ἡ ἀναφορικὴ πρόταση **χερσίν δὲ ἐποίησε** εἶναι διατυπωμένη μὲ σχῆμα προλήψεως ἀντί: **δὲ ἐποίησε χερσίν**, δηλ. τὸν ὁποῖον ἔπλασε μὲ τὰ χέρια του.

Ἡ Μετοχὴ **κλίνας** εἶναι τροπικὴ ἢ χρονικὴ καὶ σημαίνει: μὲ τὸ νὰ γείρει ἢ ἀφοῦ ἔγειρε δηλ. ἀφοῦ ἔταπεινώσε καὶ ἔμετρίασε τὴ δόξα του τὴν οὐράνια...

κατέρχεται: Τὸ ῥῆμα εἶναι στὸν Ἑνεστώτα, γιατί τὰ γεγονότα τῆς θείας οἰκονομίας εἶναι αἰώνια καὶ γίνονται διαρκῶς.

τοῦτον (ἐννοεῖ τὸν ἄνθρωπον) **ὄλον οὐσιούται**: Σημαίνει ὀλόκληρον (ψυχὴ, νοῦν καὶ σῶμα) τὸν ἀναλαμβάνει καὶ τὸν ἐνώνει μὲ τὴ θεία του φύσιν, ὥστε ἡ ὑπόσταση τοῦ Χριστοῦ νὰ ἀποτελεῖ ἀδιαιρέτη ἀλλὰ καὶ ἀσύγχυτη ἔνωση τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν ἄνθρωπο.

Τὸ ῥῆμα οὐσιούται μέσον ἀντι ἐνεργητικοῦ ἀνίκει στὰ μέσα δυναμικὰ καὶ φανερῶνει τὴν ἐγκάρδια συμπαθητικὴ στὴν κυριολεξία ἐνέργεια.

Μὲ τὴ Μετοχὴ **σαρκωθείς** ὁ ποιητής ἀνακεφαλαιώνει ὅσα εἶπε πρὶ πάντων μὲ τὴν ἐπιβεβαίωση τῆς Δοτικῆς τοῦ τρόπου **τῆ ἀληθεία**, γιατί οἱ αἱρετικοὶ (Ἀπολλινάριος) ὑπεστήριζαν ὅτι ὁ Χριστὸς προσέλαβε μόνον τὴ σωματικὴ φύσιν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο καὶ ὅτι ὁ νοῦς, τὸ πνεῦμα του, ἦταν μόνον θεῖο. Στὴν ἀγία Γραφὴ ὁμως σὰρκα δὲν ἐννοοῦμε μόνον τὸ σῶμα ἀλλὰ ὀλόκληρη τὴν ἀνθρώπινη φύσιν (πνευματικὴ καὶ σωματικὴ).

Ὁ ἐμπρόθετος προσδιορισμὸς ἐκ **Παρθένου θείας ἀγνῆς** διπλώνει τὸν τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο ὁ Χριστὸς οὐσιώθηκε δηλ. ἔσμιξε τὴ θεία του φύσιν μὲ τὴν ἀνθρώπινη ἀπὸ τὴν Παρθένο, ποὺ τὸν ἐκυοφόρησε καὶ τοῦ ἔδωσε τὰ στοιχεῖα, τὴν ἀρχὴ τῆς ἀνθρώπινης φύσης. Τονίζει ὅτι εἶναι ἀγνή ἢ Θεοτόκος, γιατί αὐτὸ ἀποτελεῖ βασικὸ δόγμα τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ γιὰ νὰ μᾶς διδάξει ὅτι κι ἐμεῖς,

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἀγγέλου τῆς βουλῆς τοῦ Θεοῦ, δηλ. τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὸ νὰ ὀδηγηθοῦμε πρὸς τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας. Ἄρα ἡ θεογνωσία δὲν εἶναι καρπὸς φιλοσοφικῆς ἀναζήτησης ἀλλὰ ἀποκάλυψη, ποὺ κάνει ὁ Θεὸς σ' ὄλους τοὺς ἀνθρώπους.

Μετάφραση

Ἐπειδὴ εἶσαι Θεὸς μὲ χαρακτηριστικὸ τὴ χορηγία τῆς εἰρήνης καὶ Πατέρας ἐλέους (σπλαχνικός), τῆς μεγάλης Ἀπόφασίς σου τὸν Ἀγγελιοφόρον Ἰησοῦν Χριστὸν μᾶς ἀπέστειλες, ὁ ὁποῖος μᾶς παρέχει εἰρήνην. Γι' αὐτὸ ἀφοῦ ὀδηγηθήκαμε πρὸς τὸ φῶς τῆς θεογνωσίας ξυπνῶντας ἀπὸ τὴ νύχτα σὲ δοξολογοῦμε, Φιλάνθρωπε.

Γραμματικὴ

Συχνὰ μὲ τοὺς τύπους τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας καὶ κυρίως τοῦ β' προσώπου (σύ, σοῦ, σοί, σέ) δὲν τηρεῖται ἡ ἔγκλιση τοῦ τόνου, γιατί ὁ τύπος αὐτὸς λέγεται μετ' ἐμφάσεως. Π.χ. πρὸς σέ, ὁ Θεὸς ἀντὶ πρὸς σε. Βλέπε Γραμματικὴ Μιχ. Οἰκονόμου § 43, 3, γ (σελ. 16).

Πεζοῦ Κανόνος τῆς ε' ᾠδῆς

τὰ τροπάρια

Ἐν δούλοις τῷ Καίσαρος δόγματι,
ἀπεργάφης πειθήσας, καὶ δούλους ἡμᾶς,
ἐχθροῦ καὶ ἁμαρτίας ἠλευθέρωσας, Χριστέ·
ὄλον τὸ καθ' ἡμᾶς δὲ πτωχεύσας καὶ χοϊκὸν
ἐξ αὐτῆς ἐνώσεως καὶ κοινωνίας ἐθεούργησας.

Ἐδοῦ ἡ Παρθένος, ὡς πάλαι φησὶν,
ἐν γαστρὶ συλλαβοῦσα ἐκύησε
Θεὸν ἐνανθρωπίσαντα, καὶ μένει Παρθένος·
δι' ἧς καταλλαγέστες Θεῶ οἱ ἁμαρτωλοί,
Θεοτόκον κυρίως οὔσαν,
ἐν πίστει ἀνυμνήσωμεν.

Τροπάριο πρῶτο

Τὸ πρῶτο τροπάριο τοῦ πεζοῦ Κανόνος ἀπευθύνεται πρὸς τὸ Χριστὸ καὶ ἀναφέρει ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπεργάφη στοὺς δούλους τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους ἔνεκα δόγματος τοῦ Καίσαρος Αὐγούστου, γιατί ἡ μετάβαση τῆς Θεοτόκου στὴ Βηθλεὲμ ἔγινε σύμφωνα μὲ αὐτὸ τὸ διάταγμα, νὰ ἀπογραφοῦν δηλ. οἱ ὑπῆκοοι πληθυσμοὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους. Καὶ αὐτὸ κατὰ τὰ ἀνθρώπινα ἔγινε κατ' ἀνάγκην, ἀφοῦ γεννήθηκε ὁ Χριστὸς κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀπογραφῆς, ὡς Θεὸς ὅμως ὑποβλήθηκε ἐκουσίως στὴν ἀπογραφή τῶν ὑπῆκόων, ποὺ ἦταν οὐσιαστικὰ δούλοι, ἀφοῦ ἀνῆκαν σὲ ἔθνος ὑποταγμένο στοὺς Ῥωμαίους. Γι' αὐτὸ χρησιμοποιοεῖ ὁ ποιητὴς τὴ Μετοχή πειθήσας, δηλ. ἀφοῦ ὑπάκουσε-πειθάρχησε. Προσθέτει ὅμως ἀμέσως τὴ δεύτερη πρόταση καὶ ... Χριστέ, δηλ. καὶ ἡμᾶς, ποὺ ἡμασταν δούλοι τῆς ἁμαρτίας μᾶς ἐλευθέρωσες, Χριστέ.

Καὶ ὁλόκληρη τὴ δική μας φύση (τὸ καθ' ἡμᾶς) καὶ χοϊκὴν (χωμάτινη), δηλ. ψυχὴ, νοῦν καὶ σῶμα, μὲ τὸ νὰ πτωχεύσεις (νὰ γίνεις δηλ. ἀνθρώπος) μὲ αὐτὴ τὴν ἔνωση καὶ κοινωνία ἔκανες θεϊκὴ. Θεουργῶ εἶναι ῥῆμα καὶ σημαίνει ἀπεργάζομαι κάτι ὡς Θεός, φτιάχνω κάτι ὥστε νὰ γίνῃ θεϊκό.

Τὸ καθ' ἡμᾶς δηλ. ἡ ἀνθρώπινη φύση δὲν εἶναι χωμάτινη καὶ στὴν ψυχὴ κυριολεκτικὰ· μποροῦμε ὅμως νὰ τὴν ὀνομάσομε καὶ αὐτὴ χοϊκὴ λόγῳ τῆς ὑποταγῆς τῆς στὶς ἐπιθυμίες τοῦ σώματος.

Τὸ ῥῆμα ἐθεούργησας ἔχει ὡς Ἀντικείμενα: 1) τὸ καθ' ἡμᾶς καὶ 2) χοϊκόν. Τὸ χοϊκόν προστέθηκε μᾶλλον γιὰ διασάφηση, γιὰ νὰ νοηθεῖ ἡ θεουργία καὶ τοῦ σώματος.

Μετάφραση

Μεταξύ των δούλων κατά πρόσταγμα του Καίσαρος απογράφικες, αφού πειθάρχησες, κι ἐμᾶς, πού ἡμασταν δοῦλοι τοῦ ἐχθροῦ καὶ τῆς ἀμαρτίας μᾶς ἐλευθέρωσες, Χριστέ. Καὶ ὅλη τὴ φύση μας καὶ τὴ σωματικὴ μὲ τὸ νὰ πτωχεύσεις, μὲ αὐτὴ τὴν ἔνωση καὶ τὴν κοινωνία κατὰ χάριν ἐθέωσες.

Τροπᾶριο δεῦτερο

Τὸ δεῦτερο τροπᾶριο τοῦ πεζοῦ Κανόνος ἀναφέρεται στὴ Θεοτόκο. Φέρνει στὴ μνήμη τὴν προφητεία τοῦ Ἡσαίου Ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται ... καὶ εἶναι σύμφωνο μὲ τὴν ἀνταπόκριση τῆς ε' ᾠδῆς κάθε Κανόνος πρὸς τὴν ε' ᾠδὴν τοῦ Ψαλτηρίου, πού εἶναι Προσευχὴ τοῦ Ἡσαίου.

Ἡ Μετοχὴ καταλλαγέντες εἶναι τοῦ παθητ. Ἀορίστου β' καταλλάγην τοῦ ῥήμ. καταλλάσσομαι, πού σημαίνει συμφιλιώνομαι. Μέσῳ τῆς Θεοτόκου συμφιλιωθήκαμε μὲ τὸ Θεὸ ἐμεῖς οἱ ἀμαρτωλοὶ καὶ ἀφοῦ συμφιλιωθήκαμε, ἀνυμνοῦμε τὴν Παρθένον μὲ τὴν πίστη μας ὅτι εἶναι πάνω ἀπ' ὅλα (κυρίως) Θεοτόκος.

Πολὺ θεολογικὰ ὁ ποιητὴς θεωρεῖ προϋπόθεση τῆς ἀναγνώρισης τῆς Παρθένου ὡς Θεοτόκου τὴ συμφιλίωσή μας μὲ τὸ Θεό. Μετὰ τὴν πτώση τῶν Πρωτοπλάστων οἱ ἄνθρωποι ὄχι μόνο ἡμασταν ἀμαρτωλοὶ ἀλλὰ καὶ ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ ἀπὸ μέρους μας λόγω τῆς ὑπερηφάνειας, πού ἔχει μέσα ἡ ἀμαρτία, καὶ τῆς ἀμετανοήσιας μας. Μὲ τὴν ἐνανθρώπησή του ὁ Χριστὸς καταργεῖ τὴν ἐχθρα, ἀφοῦ ἐνώνει τὴν ἀνθρώπινη φύση μὲ τὴ θεϊκὴ. Καὶ τὴν καταργεῖ τὴν ἐχθρα του μονομερῶς δηλ. μόνο ἀπὸ μέρους του, ἂν καὶ ὁ ἴδιος δὲν ἦταν ποτὲ ἐχθρὸς μας. Ἔτσι προκαλεῖ καὶ τὸν ἄνθρωπο νὰ δεχτεῖ τὴν καταλλαγὴν, μιᾶς καὶ ἔχει ἔτσι κι ἄλλιῶς πραγματοποιηθεῖ. Ὑστερα μὲ φωτισμένο τὸ νοῦ καταλαβαίνομε ὅτι ἡ Παρθένος Μαρία εἶναι Θεοτόκος.

Μετάφραση

Νὰ ἡ Παρθένος, ὅπως ἀπὸ παλιὰ λέγει ὁ Ἡσαίας, ἀφοῦ συνέλαβε στὴν κοιλία Θεόν, πού ἐγίνε ἄνθρωπος, καὶ παραμένει Παρθένος. Μὲ τὴ μεσολάβησή της, ἀφοῦ συμφιλιωθήκαμε μὲ τὸ Θεὸ οἱ ἀμαρτωλοὶ, ἄς τὴν ὑμνήσομε ὡς Θεοτόκον πάνω ἀπ' ὅλα (ἀπ' ὅλες τὶς ἄλλες χάρες της).

Γραμματικὴ

Μερικὰ ἀνώμαλα παραθετικὰ ἐπιρρημάτων:

Θετικὸς	Συγκριτικὸς	Ὑπερθετικὸς
πάλαι	παλαίτερον	παλαιάτατα
ἄνω	ἄνωτέρω	ἄνωτάτω
ἔσω	ἔσωτέρω	ἔσωτάτω
ἐγγύς	ἐγγυτέρω	ἐγγυτάτω
	ἐγγύτερον	ἐγγύτατα
	ἐγγιον	ἐγγιστα
πέρα	περαιτέρω	-
μάλα	μᾶλλον	μάλιστα

Ἰαμβικοῦ Κανόνος τῆς ε' ᾠδῆς

ὁ Εἰρμὸς

Ⲛ ⲕ νυκτὸς ἔργων ἔσκοτισμένοις πλάνης
 Ⲛ Ⲓλασμὸν ἡμῖν, Χριστέ, τοῖς ἐρηγόρωσ
 Ⲛ Ⲓ Νῦν σοι τελοῦσιν ὕμνον ὡς εὐεργέτη
 Ἔλθοις πορίζων εὐχερῆ τε τὴν τρίβον·
 Καθ' ἣν ἀνατρέχοντες, εὐροῖμεν κλέος.

Πεζοῦ Κανόνος τῆς ζ' ᾠδῆς

ὁ εἰρημὸς

Θὶ Παῖδες εὐσεβεῖα συντραφέντες, δυσσεβοῦς προστάγματος καταφρονήσαντες, πυρὸς ἀπειλὴν οὐκ ἐπτοήθησαν, ἀλλ' ἐν μέσῳ τῆς φλογὸς ἐστῶτες ἔψαλλον· Ὁ τῶν Πατέρων Θεός, εὐλογητὸς εἶ.

Ἡ ζ' ᾠδὴ ἔχει ὡς πρότυπο τὴν ζ' ᾠδὴ τοῦ Ψαλτηρίου, ποὺ ἀναφέρεται στὴν προσευχὴ τῶν Τριῶν Παίδων.

οἱ Παῖδες: Ἐννοεῖ τοὺς Τρεῖς Παῖδας τῆς ΠΔ.

εὐσεβεῖα συντραφέντες: Ἐπειδὴ ἀνατρέφθηκαν μὲ εὐσέβεια καὶ οἱ τρεῖς μαζί. Μποροῦμε νὰ τὸ ἐννοήσουμε: ἀνατρέφθηκαν μαζί μὲ τὴν εὐσέβεια (Γιατί, ὅταν ἀνατρέφονται εὐσεβῶς οἱ ἄνθρωποι, τρέφεται καὶ ἡ ἀρετὴ).

καταφρονήσαντες: Μετοχὴ χρονικὴ ἢ αἰτιολογικὴ.

Τὸ ῥῆμα καταφρονῶ παίρνει Ἀντικείμενο σὲ πτώσῃ Γενικῇ.

δυσσεβὲς πρόσταγμα: Εἶναι ἡ προσταγὴ τοῦ Ναβουχοδονόσορα νὰ προσκυνήσουν ὅλοι οἱ ὑπῆκοοί του τὴν εἰκόνα του.

ἀπειλὴν: Ὁ κρότος τῆς φωτιᾶς ἦταν ἀπειλητικὸς.

οὐκ ἐπτοήθησαν: Δὲν ἐφοβήθηκαν. Τὸ ῥῆμα: πτοέομαι-οὔμαι. Ὁ χρόνος: παθητικὸς Ἀόριστος.

ἐστῶτες: Μετοχὴ Παρακειμένου τοῦ ῥῆμ. ἴσταμαι (ἐστικώς, -κυῖα, -κός καὶ ἐστῶς, ἐστῶσα, ἐστῶς).

Τὸ Ὑποκείμενο τοῦ ῥῆμ. εἶ εἶναι τὸ (ἐνν.) σὺ. Ἡ ἔκφραση: ὁ τῶν Πατέρων Θεός εἶναι παράθεση. Λόγῳ ἀποσιωπήσεως τοῦ σὺ γίνεται αἰσθητὴ ἡ παράθεση ὡς Ὑποκείμενο (ὡς νὰ ἦταν: Θεὸς τῶν Πατέρων).

Μετάφραση

Οἱ Παῖδες ἐπειδὴ ἀνατρέφθηκαν μὲ εὐσέβεια, ἀφοῦ καταφρονήσαν τὸ δυσσεβὲς πρόσταγμα, δὲν ἐφοβήθηκαν τὴν ἀπειλὴ τῆς φωτιᾶς, ἀλλὰ καθὼς εἶχαν σταθεῖ στὴ μέσῃ τῆς φλογὸς ἔψαλλον: Ἐσὺ, ὁ Θεὸς τῶν Πατέρων μας, εἶσαι εὐλογητὸς.

Πεζοῦ Κανόνος τῆς ζ' ᾠδῆς

τὰ τροπάρια

Ποιμένες ἀγραυλοῦντες ἐκπλαγοῦς φωτοφανείας ἔτυχον δόξα Κυρίου γὰρ αὐτοὺς περιέλαμψε καὶ Ἄγγελος, Ἄνυμνήσατε βοῶν, ὅτι ἐτέχθη Χριστός.
Ὁ τῶν Πατέρων Θεός, εὐλογητὸς εἶ.

Ξαίφνης σὺν τῷ λόγῳ τοῦ Ἀγγέλου οὐρανῶν στρατεύματα Δόξα, ἐκραύγαζον, Θεῷ ἐν ὑψίστοις,
Ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία, Χριστὸς ἔλαμψεν.
Ὁ τῶν Πατέρων Θεός, εὐλογητὸς εἶ.

Ἦμα τί τοῦτο; εἶπον οἱ Ποιμένες· διελθόντες ἴδωμεν τὸ γεγονός, θεῖον Χριστόν· Βιθλεὲμ καταλαβόντες δέ, σὺν τῇ τεκούσῃ προσεκύνουν ἀναμέλποντες·
Ὁ τῶν πατέρων Θεός, εὐλογητὸς εἶ.

Καὶ τὰ τρία τροπάρια τοῦ πεζοῦ Κανόνος ἀναφέρονται στοὺς ποιμένες τῆς Γεννήσεως.

Τροπᾶριο πρῶτο

Στὸ πρῶτο τροπᾶριο ἡ Μετοχὴ ἀγραυλοῦντες εἶναι ἀναφορικὴ, δηλ. Ποιμένες, ποὺ διενυκτέρευαν στοὺς ἀγρούς, εἶχαν τὴν τύχη νὰ ἴδουν τὴ θαυμαστὴ (μεγαλειώδη) φανέρωση τοῦ φωτός.

Ἐκπλαγής σημαίνει θαυμαστός, ἐκπληκτικός, ἐκστατικός. Τὸ ῥῆμα **περιέλαμψε** ἔχει Ὑποκείμενα τὰ **δόξα** καὶ **Ἄγγελος**. **Ἐτέχθη** σημαίνει γεννήθηκε.

Ἡ σχέση μετὰ τὴ ζ' φθὴ τοῦ Ψαλτηρίου καὶ στὰ τρία τροπάρια εἶναι τὸ ἐφύμνιο ὁ **τῶν Πατέρων Θεὸς εὐλογητὸς εἶ**, ποῦ βρίσκεται παρόμοια διατυπωμένο στὴν προσευχὴ τῶν Τριῶν Παίδων.

Τὸ ῥῆμα **ἔτυχον** ἔχει Ἀντικείμενο τὴ Γενικὴ **φωτοφανείας**, γιατί πάντοτε τὸ ῥῆμα τυγχάνω συντάσσεται μετὰ Γενικὴ πτώση, ὅταν σημαίνει βρίσκω. Ὅταν σημαίνει κατὰ τύχην εἶμαι, συντάσσεται μετὰ Κατηγορούμενο ἢ Κατηγορηματικὴ Μετοχή: π.χ. τυγχάνω γέρων ἢ τυγχάνω ἐργαζόμενος.

Μετάφραση

Ποιμένες, ποῦ αὐλίζονταν στοὺς ἀγρούς, εἶχαν τὴν τύχην νὰ ἰδοῦν τὴν ἐκστατικὴ (θαυμάσια, ἐκπληκτικὴ) ἐμφάνιση τοῦ φωτός. Γιατὶ δόξα Κυρίου ἔλαμψε γύρω τους καὶ Ἄγγελος, ποῦ φώναζε: Ἀνυμνῆστε, γιατί γεννήθηκε ὁ Χριστός. Ὁ Θεὸς τῶν Πατέρων, εἶσαι εὐλογητός.

Τροπάριο δεύτερο

Τὸ δεύτερο τροπάριο ἀρχίζει μετὰ τὸ **Ἐξαίφνης** δηλ. ξαφνικὰ μαζί μετὰ τὸ λόγο τοῦ Ἀγγέλου στρατεύματα τῶν οὐρανῶν **ἐκραύγαζαν** τὸν Ἀγγελικὸ ὕμνο: **Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ...** Μαζί μετὰ τὴν ἐμφάνιση τῶν στρατιῶν τῶν Ἀγγέλων **ἔλαμψε ὁ Χριστός**, ὁ ὁποῖος βέβαια τὴν ἴδια ὥρα κρατοῦσε τὸ σύμπαν ὡς Θεὸς καὶ ὑπῆρχε ἐνωμένος μετὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση τοῦ βρέφους στὴ φάτνη.

Ἀπὸ τὸ **Δόξα** ... τοῦ δευτέρου στίχου μέχρι τὸ τέλος οἱ προτάσεις εἶναι ἀσύνδετες, γιὰ νὰ δεῖξουν τὴ γοργὴ ἐναλλαγὴ.

Μετάφραση

Ξαφνικὰ μαζί μετὰ τὸν λόγο τοῦ Ἀγγέλου στρατεύματα τῶν Οὐρανῶν Ἀγγελικὰ ἐκραύγαζαν, δόξα ὡς εἶναι στὸ Θεὸ στὰ ὕψη

τοῦ οὐρανοῦ, στὴ γῆ ὡς εἶναι εἰρήνη καὶ στοὺς ἀνθρώπους ἡ εὐνοία καὶ εὐαρέσκεια τοῦ Θεοῦ. Ὁ Χριστὸς ἔλαμψε. Ἐσὺ ὁ Θεὸς τῶν Πατέρων εἶσαι εὐλογητός.

Τροπάριο τρίτο

Στὸ τρίτο τροπάριο ἐμφανίζονται οἱ ποιμένες νὰ ἀποροῦν τὸν λόγο ἦταν αὐτός. (**Ῥῆμα τί τοῦτο**; ἐννοεῖται **ἐστίν**)

Διελθόντες ἰδωμεν σημαίνει ὡς πᾶμε νὰ ἰδοῦμε. Ἀντικείμενο τοῦ ῥῆμ. ἰδωμεν εἶναι τὸ **γεγονός**. Ἐπεξήγηση στὸ γεγονός εἶναι τὸ **θεῖον Χριστόν**. Ἡ αἰτιατικὴ **Βηθλεέμ** εἶναι Ἀντικείμενο τῆς Μετοχῆς **καταλαβόντες**. Δηλ. ἀφοῦ ἔφτασαν (κατέλαβον) στὴν Βηθλεέμ, προσκυνοῦσαν τὸ Χριστὸ **σὺν τῇ τεκούσῃ** δηλ. μαζί μετὰ τὴ Μπτέρα, ποῦ τὸν γέννησε. Καὶ αὐτὸ ἔκαναν οἱ ποιμένες **ἀναμέλποντες** δηλ. ὑμνολογώντας (βέβαια μετὰ τὶς πράξεις τους καὶ ἐνδόμυχα μετὰ τὰ σκιρτήματα τῆς καρδιάς τους). Ὁ τῶν Πατέρων Θεός, εὐλογητός εἶσαι.

Μετάφραση

Τί εἶναι αὐτὸς ὁ λόγος, εἶπαν οἱ ποιμένες. Ἄς πᾶμε νὰ ἰδοῦμε τὸ γεγονός, δηλ. τὸν θεϊκὸν Χριστόν. Κι ἀφοῦ ἔφτασαν καὶ βρῆκαν τὴν Βηθλεέμ, μαζί μετὰ τὴ μπτέρα του τὸν προσκυνοῦσαν ψάλλοντες. Ἐσὺ, ποῦ εἶσαι Θεὸς τῶν πατέρων, εἶσαι (ὁ) εὐλογητός.

Γραμματικὴ

Τὰ μονοσύλλαβα ὀνόματα τῆς Γ' κλίσεως στὴ Γενικὴ καὶ Δοτικὴ πτώση ἐνικοῦ καὶ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ τονίζονται στὴ λήγουσα.

Π.χ.	μίν,	μνός,	μνί,	μνῶν,	μνσί
	θριξί,	τριχός,	τριχί,	τριχῶν,	θριξι
	νύξι,	νυκτός,	νυκτί,	νυκτῶν,	νυξι
	φλόξι,	φλογός,	φλογί,	φλογῶν,	φλοξι

Πεζοῦ Κανόνος τῆς ν' ᾠδῆς

τὰ τροπάρια

Ἐλκει Βαβυλῶνος ἡ θυγάτηρ παῖδας
δορυκτίτους Δαυῖδ ἐκ Σιών ἐν αὐτῇ·
δωροφόρους πέμπει δὲ Μάγους παῖδας,
τὴν τοῦ Δαυῖδ θεοδόχον θυγατέρα λιτανεύσοντας·
διὸ ἀνυμνοῦντες ἀναμέλψωμεν· εὐλογεῖτω
ἡ κτίσις πᾶσα τὸν Κύριον καὶ ὑπερυψούτω,
εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.

Ἐργα παρῆκλιε τὸ πένθος ᾠδῆς·
οὐ γὰρ ἤδον ἐν νόθοις οἱ παῖδες Σιών·
Βαβυλῶνος λύει δὲ πλάνην πᾶσαν
καὶ μουσικῶν ἀρμονίαν Βηθλεὲμ
ἐξανατείλας Χριστός· διὸ ἀνυμνοῦντες
ἀναμέλψωμεν· εὐλογεῖτω ἡ κτίσις
πᾶσα τὸν Κύριον καὶ ὑπερυψούτω,
εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.

Ἐκῦλα Βαβυλῶν τῆς Βασιλίδος Σιών
καὶ δορυκτίτον ὄλβον ἐδέξατο· θησαυροὺς
Χριστός ἐν Σιών δὲ ταύτης καὶ Βασιλεῖς
σὺν ἀστέρι ὀδοκῶν ἀστροπολοῦντας ἔλκει·
διὸ ἀνυμνοῦντες ἀναμέλψωμεν· εὐλογεῖτω
ἡ κτίσις πᾶσα τὸν Κύριον καὶ ὑπερυψούτω,
εἰς πάντα τοὺς αἰῶνας.

Τροπάριο πρῶτο

Στὸ πρῶτο τροπάριο ἀναφέρεται ὁ ποιητὴς στὴν πρωτεύουσα Βαβυλῶνα, ἔδρα τοῦ κράτους τῆς χώρας, ποὺ λέγονταν κι αὐτὴ Βαβυλῶν. Τὴν πόλη τὴν ὀνομάζει **θυγατέρα Βαβυλῶνος**. Αὐτὴ

ἡ θυγάτηρ Βαβυλῶνος ἐτράβηξε κάποτε τὰ παιδιά τοῦ **Δαβὶδ** ὡς αἰχμαλώτους (αὐτὸ σημαίνει **δορυκτίτους**), ὅταν οἱ Βαβυλώνιοι ἐκυρίευσαν τὴν Παλαιστίνη το 588 π.Χ. καὶ ἔσυραν αἰχμαλώτους πολλοὺς Ἑβραίους ἀπὸ τῆ **Σιών**, δηλ. τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἡ ἴδια ὅμως ἡ Βαβυλῶν στέλνει τὰ παιδιά της, τοὺς **Μάγους**, γιὰ νὰ προσκυνήσουν τὴ θυγατέρα τοῦ Δαβὶδ ποὺ ἔγινε **θεοδόχος**, δηλ. δέχτηκε μέσα της τὸ Θεό, **Θυγατέρα τοῦ Δαβὶδ** ὀνομάζει τὴν Παναγία ὡς ἀπόγονο τοῦ Δαβὶδ. Τὸ ῥῆμα λιτανεύω σημαίνει προσκυνῶ παρακαλεστικά. Ἡ Μετοχὴ λιτανεύοντες εἶναι χρόνου Μέλλοντος καὶ φανερώνει τὸ σκοπὸ (Μετοχὴ τοῦ σκοποῦ).

Ἡ ἀντίθεση μεταξὺ τοῦ ἔλκει δορυκτίτους καὶ πέμπει λιτανεύοντας, καθὼς καὶ ἡ διαφορὰ τῶν ἐπιρρηματικῶν Κατηγορουμένων **δορυκτίτους** **δωροφόρους** δείχνει τὴ διαφορὰ τῆς κατάκτησης τοῦ κόσμου καὶ τῆς κατάκτησης τοῦ Θεοῦ. Καὶ στίς δύο περιπτώσεις ἡ πρωτοβουλία εἶναι τῆς Βαβυλῶνος. Τὰ ἐπίθετα **δορυκτίτους** καὶ **δωροφόρους** εἶναι ἐπιρρηματικά κατηγορούμενα.

Γι' αὐτὸ ὑμῶντας τὸ Θεὸ ἄς ψάλομε. **Ἀνυμῶ** καὶ **ἀναμέλπω** εἶναι ταυτόσημα ῥήματα.

Τὸ ἐφύμνιο: **εὐλογεῖτω** (Προστακτικὴ: ἄς εὐλογεῖ) **πᾶσα ἡ κτίσις** κλπ. εἶναι ἀπὸ τὴν κατάληξη τοῦ ὕμνου τῶν Τριῶν Παίδων, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ πρότυπο τῆς ν' ᾠδῆς τοῦ Ψαλτηρίου.

Μετάφραση

Τραβάει αἰχμαλώτους ἡ θυγατέρα τῆς Βαβυλῶνος τὰ παιδιά τοῦ Δαβὶδ ἀπ' τῆ Σιών πρὸς αὐτήν, στέλνει ὅμως τοὺς Μάγους, τὰ παιδιά της, γιὰ νὰ προσκυνήσουν, φέροντας δῶρα δουλικά, τὴ θυγατέρα τοῦ Δαβὶδ, ποὺ δέχτηκε στὴν κοιλία της τὸ Θεό. Γι' αὐτὸ ὑμῶντας ἄς ψάλομε: Ἄς εὐλογεῖ ὅλη ἡ κτίσις τὸν Κύριο κι ἄς τὸν ὑπερυψώνει σὲ ὅλους τοὺς αἰῶνες.

Σχόλιο.

Οἱ ὀρθογραφίες Δαυῖδ καὶ Δαβὶδ εἶναι καὶ οἱ δύο δεκτές.

Δεύτερο τροπάριο

Τὸ δεύτερο τροπάριο ἀναφέρεται στὸν 136ο Ψαλμὸ: Ἐπὶ τὸν ποταμὸν Βαβυλῶνος ἐκεῖ ἐκαθήσαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τῆς Σιών· ἐπὶ ταῖς ἰτέαις ἐκρεμάσαμεν τὰ ὄργανα ἡμῶν...

Λέει ὅτι τὸ πένθος τῆς αἰχμαλωσίας παραμέρισε (ἀχρήστεψεν) τὰ ὄργανα τοῦ τραγουδιοῦ. Εἶναι θαυμαστὴ ἡ λιτότητα καὶ ἐπιγραμματικότητα τοῦ στίχου, ποὺ μὲ τέσσερες λέξεις σημαίνει τόσα πολλά.

Νόθους τόπους ὀνόμαζαν οἱ Ἑβραῖοι τοὺς ξένους τόπους, γιατί δὲν εἶχαν οἱ Ἑβραῖοι τὴν πλατιά, συμπαντικὴ ἰδέα τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἐγκαινίασε ὁ χριστιανισμός. Δὲν τραγουδοῦσαν τὰ παιδιὰ τῆς Σιών σὲ ξένους καὶ ὄχι εὐλογημένους τόπους. Ὁ ἐξαναστασίας (ποὺ ἀνέτειλε, γεννήθηκε σὰν Ἥλιος) Χριστὸς διαλύει ὅλη τὴν πλάνη καὶ τὴν ἀρμονίαν τῶν μουσικῶν. Ἡ ἔκφραση ἀρμονία μουσικῶν μᾶς ὀδηγεῖ στὴ μουσικὴ, ποὺ ἔδινε τὸ σύνθημα στοὺς λαοὺς τῆς Βαβυλῶνος ἐπὶ Ναβουχοδονόσορος νὰ πέσουν καὶ νὰ προσκυνήσουν τὴν εἰκόνα τῆ χρυσῆ. Εἶναι τὸ περιστατικὸ τῆς καμίνου καὶ τῶν Τριῶν Παίδων. Ὁ ὄρος Βηθλεὲμ νοεῖται ὡς Γενικῆς πτώσεως: ὁ ἀναστασίας (ἐκ) Βηθλεὲμ.

Μετάφραση

Τὸ πένθος τῆς δουλείας ἀχρήστεψεν τὰ ὄργανα τοῦ τραγουδιοῦ. Γιατὶ δὲν τραγουδοῦσαν τὰ παιδιὰ τῆς Σιών σὲ ξένους τόπους. Καὶ τῆς Βαβυλῶνος τὴν πλάνη ὅλη καὶ τὴν ἀρμονία τῶν μουσικῶν τὴν διαλύει (τὴ σβῆνει) ὁ Χριστὸς, ποὺ ἀνέτειλε σὰν Ἥλιος ἀπὸ τῆ Βηθλεὲμ. Γι' αὐτὸ ὑμῶντας ἄς ψάλομε: Ἄς εὐλογεῖ ὅλη ἡ κτίσις τὸν Κύριο κι ἄς τὸν ὑπερυψῶνει σ' ὅλους τοὺς αἰῶνες.

Τροπάριο τρίτο

Στὸ τρίτο τροπάριο ἐπιμένει στὸ ἴδιο θέμα μὲ ἄλλες λέξεις. Ἡ λέξη σκῦλα σημαίνει λάφυρα. Λάφυρα ἢ Βαβυλῶν τῆς βασίλισσας Σιών καὶ πλοῦτον αἰχμάλωτο δέχτηκε. Ἀλλὰ θησαυροὺς αὐτῆς (τῆς Βαβυλῶνος) καὶ ἀστρολόγους Βασιλεῖς στὴ Σιών μὲ ὄδηγὸ τὸν ἀστέρα ἔλκει.

Ὁ σύνδεσμος δὲ ἀπὸ τῆ συντακτικὰ σωστῆ του θέση, ποὺ εἶναι μετὰ τὴ λέξη θησαυροῦς, κατὰ ἓνα σχῆμα ὑπερβατὸν μετατέθηκε μετὰ τὸν ὄρο Σιών, γιὰ τὴν ἀνάγκη τοῦ μέτρου.

Τὸ ἐπίθετο ἀστροπολοῦντας σημαίνει τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὰ ἄστρα.

Μετάφραση

Λάφυρα ἢ Βαβυλῶν ἀπ' τῆ βασίλισσα Σιών καὶ αἰχμάλωτο πλοῦτον ἐδέχθηκε. Ὁ Χριστὸς ὁμως θησαυροὺς αὐτῆς (τῆς Βαβυλῶνος) στὴ Σιών καὶ βασιλιάδες μὲ ἀστέρα ὄδηγὸ ἀστρολόγους ἔλκει. Γι' αὐτὸ ὑμῶντας ἄς ψάλομε: Ἄς εὐλογεῖ ὅλη ἡ κτίσις τὸν Κύριο κι ἄς τὸν ὑπερυψῶνει σὲ ὅλους τοὺς αἰῶνες.

Γραμματικὴ

Τὰ ἐνρινόληκτα οὐσιαστικὰ τῆς Γ' κλίσεως κλίνονται χωρὶς κατάληξη στὴν Ὀνομαστικὴ καὶ στὴν Κλητικὴ πτώση τοῦ ἐνικού ἀριθμοῦ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ λήγοντα σὲ ις-ίνος. Π.χ.

Ἐνικός ἀριθμὸς

Ὄνομ.	Βαβυλῶν	δαίμων	λιμὴν	ἀκτὶς
Γεν.	Βαβυλῶνος	δαίμονος	λιμένος	ἀκτίνος
Δοτ.	Βαβυλῶνι	δαίμονι	λιμένι	ἀκτῖνι
Αἰτ.	Βαβυλῶνα	δαίμονα	λιμένα	ἀκτῖνα
Κλ.	Βαβυλῶν	δαῖμον	λιμὴν	ἀκτὶς

Τὸ ὄψμα μεγαλύνωμεν εἶναι ἐγκλίσεως Ὑποτακτικῆς καὶ γι' αὐτὸ ἐξηγεῖται μὲ Προστακτικῆ.

Μετάφραση

Μυστήριον πέρα ἀπὸ κάθε προηγούμενη ἐμπειρία καὶ γνώμη βλέπω. Βλέπω τὸ Σπίλαιον νὰ γίνεται οὐρανός, τὴν Παρθένο νὰ γίνεται θρόνος Χερουβικός, καὶ τὴν φάτνη νὰ γίνεται ὁ τόπος, ὅπου μέσα ἐξάπλωσεν Αὐτός, ποὺ δὲν χωρεῖ πουθενά, δηλαδὴ ὁ Χριστός, ποὺ εἶναι ὁ Θεὸς μας. Αὐτὸν μὲ ὕμνους ἄς τὸν δοξάζομε.

Πεζοῦ Κανόνος τῆς θ' ᾠδῆς

τὰ τροπάρια

Ξαίσιον δρόμον, ὀρῶντες οἱ Μάγοι,
 ἄσυνήθους νέου ἀστέρος ἀρτιφαοῦς,
 οὐρανόυ ὑπερλάμποντος,
 Χριστὸν Βασιλέα ἐτεκμήραντο,
 ἐν γῆ γεννηθέντα Βηθλεέμ,
 εἰς σωτηρίαν ἡμῶν.

Νεγενές Μάγων λεγόντων παιδίον, Ἄναξ,
 οὐ ἄστῆρ ἐφάνη, ποῦ ἐστίν;
 εἰς γὰρ ἐκείνου προσκύνουσιν ἡκομεν
 μανείς ὁ Ἡρώδης ἐπαράττετο,
 Χριστὸν ἀνελεῖν ὁ Θεομάχος φρυαπτόμενος.

Κρίβωσε χρόνον Ἡρώδης ἀστέρος,
 οὐ ταῖς ἡγεσίαις οἱ Μάγοι ἐν Βηθλεέμ,
 προσκυνούσι Χριστῷ σὺν δούροις
 ὑφ' οὗ πρὸς Πατρίδα ὀδηγούμενοι,
 δεινὸν παιδοκτόνον ἐγκατέλιπον παιζόμενον.

Τροπάριο πρῶτο

Ἐξάσιος δρόμος τοῦ πρώτου τροπαρίου τοῦ πεζοῦ Κανόνος εἶναι ἡ παράδοξη καὶ ὑπερφυσικὴ τροχιά τοῦ ἄσυνήθιστου νέου ἀστέρος, ποὺ εἶδαν οἱ Μάγοι στὴ Βαβυλῶνα. Ὁ ἀστέρας αὐτὸς ἦταν ἀρτιφακός, δηλ. μόλις εἶχεν ἀνάψει ἢ μόλις εἶχε φανεῖ, δὲν τὸν ἔβλεπαν προηγουμένως. Τὸ ἐπίθετο οὐρανόυ φαίνεται περιττό, γιατί ὅλοι οἱ ἀστέρες εἶναι οὐράνιοι. Ἴσως ἐννοεῖ τὸ ἐπίθετο μὲ τὴν πνευματικὴν ἐννοια, δηλ. θεϊκοῦ. Ἡ Μετοχὴ ὑπερλάμποντος εἶναι ἀναφορικῆ: ὁ ὁποῖος ἔλαμπεν ὑπερβολικά.

Τεκμαίρομαι σημαίνει συμπεραίνω, συλλογίζομαι. Ἐτεκμήραντο εἶναι Ἄοριστος χρόνος. Ἡ Μετοχὴ γεννηθέντα εἶναι κατηγορηματικὴ καὶ ἐξηγεῖται μὲ τὸ ὅτι. Συμπέραναν ὅτι ὁ Χριστὸς Βασιλεὺς ἐγεννήθη... Ἡ συντακτικὴ σειρὰ εἶναι: Οἱ Μάγοι ὀρῶντες... δρόμον... ἀστέρος ἐτεκμήραντο Χριστὸν... γεννηθέντα ἐν γῆ Βηθλεέμ. Ὁ ὄρος Βηθλεέμ ἐννοεῖται σὲ Γενικὴ πτώση: τῆς Βηθλεέμ.

εἰς σωτηρίαν: Ὁ ἐμπρόθετος προσδιορισμὸς εἶναι τοῦ σκοποῦ (μὲ σκοπὸ τὴ σωτηρία μας).

Μετάφραση

Βλέποντας οἱ Μάγοι τὸν παράδοξον ὑπερφυσικὸν δρόμον τοῦ ἄσυνήθιστου νέου ἀστέρος, τοῦ καινούργιου τοῦ οὐρανόυ, ποὺ ἔλαμπε περισσότερο ἀπ' ὅλους, συμπέραναν ὅτι ὁ Χριστὸς ὁ βασιλεὺς γεννήθηκε στὴ γῆ τῆς Βηθλεέμ γιὰ τὴ σωτηρία μας.

Τροπάριο δεύτερο

Τὸ δεύτερο τροπάριο ἀναφέρεται στὴ συνάντηση τῶν Μάγων μὲ τὸν βασιλέα Ἡρώδη. Ἡ Μετοχὴ λεγόντων εἶναι χρονικὴ σὲ Γενικὴ ἀπόλυτο: ὅταν οἱ Μάγοι ἔλεγαν. Τὸ Ἀντικείμενο τῆς Μετοχῆς εἶναι ἡ εὐθεῖα ἐρώτηση: Ποῦ ἐστίν νεγενές παιδίον; Νεγενές σημαίνει νεογέννητο. Ἡ ἀναφορικὴ ἀντωνυμία οὗ ἀναφέρεται στὸ

παιδίον: τοῦ ὁποίου ὁ ἀστέρας ἐφάνη. Τὸ **Ἄναξ** εἶναι κλητική προσφώνηση πρὸς τὸν Ἡρώδη. **Ἦκομεν** σημαίνει ἔχομε ἔλθει, ἦλθαμε. Ὁ ἐμπρόθετος προσδιορισμὸς εἰς ... **προσκύνουσιν** εἶναι τοῦ σκοποῦ: ἦρθαμε, γιὰ νὰ προσκυνήσομε...

Τὸ ῥῆμα ὅλης τῆς μεγάλης κυρίας προτάσεως εἶναι **ἐταράττετο**. **Μανείς** σημαίνει ἀφοῦ τρελλάθηκε, δηλ. ἔχασε τὸν ἔλεγχό του. Ἐμάνην εἶναι β' Παθητ. Ἀόριστος τοῦ ῥήμ. μαίνομαι.

Ἡ Μετοχή **φρυαττόμενος** εἶναι χρονική ἢ τροπική. Φρυάττομαι σημαίνει μιλάω ἢ (ὅπως ἐδῶ) σκέφτομαι ἀλαζονικά. Φρυάττομαι γιὰ τὴν ἀκρίβεια σημαίνει χρεμετίζω ὅπως τὰ ἄλλα.

Τὸ Ἀπαρέμφατο **ἀνελεῖν** εἶναι Ἀντικείμενο τῆς Μετοχῆς φρυάττομαι. Ἀναιρῶ σημαίνει σκοτώνω. Ὁ **θεομάχος** σημαίνει αὐτός, ποῦ μάχεται κατὰ τοῦ Θεοῦ.

Μετάφραση

Ὅταν ἔλεγαν οἱ Μάγοι ποῦ εἶναι βασιλιά (Ἡρώδη) τὸ νεογέννητο παιδί, ποῦ φάνηκε τὸ ἀστέρι του, γιὰτὶ ἦρθαμε, γιὰ νὰ τὸ προσκυνήσομε, ἀφοῦ ἐρεθίστηκε ὑπερβολικά ὁ Ἡρώδης, ἦταν σὲ ταραχὴ βάζοντας ἀλαζονικά μὲ τὸ νοῦ του ὁ θεομάχος νὰ σκοτώσει τὸ Χριστό.

Γραμματικὴ

Τοῦ ῥήμ. αἰρῶ ὁ Ἀόριστος β' εἶναι εἶλον. Τὸ θέμα του εἶναι ελ καὶ γίνεται ειλ στὴν Ὀριστική μόνο γιὰ τὴν αὔξησι (εελ > ειλ), Ὑποτακτική: ἔλω, ἔλης κλπ., Εὐκτική: ἔλοιμι, ἔλοις κλπ. Προστακτική: ἔλε κλπ. Ἀπαρέμφατο ἐλεῖν, Μετοχή: ἐλών, ἐλοῦσα, ἐλόν.

Τροπάρῖο τρίτο

Στὸ τρίτο τροπάρῖο συνεχίζεται τὸ περιστατικὸ τοῦ Ἡρώδη. **Ἠκρίβωσε** σημαίνει ἐξακρίβωσεν ὁ Ἡρώδης τὸν **χρόνο** τοῦ **ἀστέρος**. Ὁ Ἡρώδης ῥωτῶντας τοὺς Μάγους προσδιόρισε ἀκριβῶς πρὶν ἀπὸ πόσον καιρὸ φάνηκεν ὁ ἀστέρας, γιὰ νὰ κανονίσει μέχρι ποιά ἡλικία θὰ σκοτώσει τὰ νήπια.

Ἡ ἀναφορική ἀντωνυμία οὗ ἀναφέρεται στὸν ἀστέρα: μὲ τοῦ ὁποίου (ἀστέρος) τὶς ὁδηγίες (τὴν καθοδήγησι). Καὶ ἡ ἄλλη ἀναφορική ἀντωνυμία οὗ στὸν ἐμπρόθετο προσδιορισμὸς **ὕφ'** οὗ ἀναφέρεται ἐπίσης στὸν ἀστέρα: ἀπὸ τὸν ὁποῖο (ἀστέρα) **ὀδηγούμενος**. Ἡ Μετοχή **παιζόμενον** εἶναι κατηγορηματικὴ ἢ τροπική: Τὸν ἐγκατέλειψαν νὰ γελιέται (ὅτι τάχα θὰ γυρίσουν ἀπὸ τὴ Βηθλεέμ, γιὰ νὰ τὸν πληροφορήσουν) ἢ τὸν ἐγκατέλειψαν γελασμένον, ἐξαπατημένον.

Μετάφραση

Ἐξακρίβωσε τὸν χρόνον ὁ Ἡρώδης τοῦ ἀστέρος (τῆς πρώτης ἐμφάνισις τοῦ ἀστέρος) μὲ τὴν καθοδήγησι τοῦ ὁποίου οἱ Μάγοι στὴ Βηθλεέμ προσκυνοῦν τὸ Χριστὸ μὲ δῶρα (προσφέροντας καὶ δῶρα). Ἀπ' αὐτὸν ὀδηγούμενοι πρὸς τὴν πατρίδα τὸν φοβερὸν παιδοκτόνο τὸν ἄφησαν ἐξαπατημένον (γελασμένον).

Γραμματικὴ

Πολλὰ ῥήματα ἔχουν καὶ ἀπαθητικὸν Ἀόριστο (π.χ. ἐγράφη, ἐτάχθη) καὶ β' παθητικὸν Ἀόριστο (π.χ. ἐγράφην, ἐτάχην).

Ὁ β' παθητικὸς Ἀόριστος σχηματίζεται μὲ τὶς ἴδιες καταλήξεις τοῦ α' χωρὶς ὅμως τὸ θ.

Π.χ. Ὀριστική: ἐγράφη, ης, η κλπ.

Ὑποτακτική: γραφῶ, ῆς, ῆ κλπ.

Εὐκτική: γραφεῖν, εῖης, εῖη κλπ.

Προστακτική: γράφηθι, ήτω
 Ἀπαρέμφατο: γραφήναι
 Μετοχή: γραφείς (έντος) γραφείσα (είσικς),
 γραφέν (έντος).

Σημ.: Ἡ μόνη διαφορά ἀπό τις καταλήξεις τοῦ α΄ παθ. Ἀορίστου (ἐκτός ἀπό τὴν παράλειψη τοῦ θ) εἶναι στὸ β΄ ἐνικὸ πρόσωπο τῆς Προστακτικῆς ὅπου ἡ κατάληξη εἶναι κθι ἀντὶ κτι (π.χ. γράφηθι, τάγηθι).

Μερικὲς φορὲς ἀλλάζει καὶ τὸ σύμφωνο τοῦ χαρακτῆρος, ὅπως: ἐτάγην, ἐπάγην, ἐσφάγην, ἐπλήγην.

Ὁ β΄ παθητικὸς Ἀόριστος τοῦ ῥήμ. μαίνομαι εἶναι ἐμάηνην (Τὸ ῥήμα εἶναι: μάν-ι-ομαι > μαίνομαι). Ἄρα δὲν μεταβλήθηκε οὐσιαστικὰ τὸ θέμα στὸν Παθητικὸ Ἀόριστο β΄. Τὸ ἴδιο στὸ ῥήμα φαίνομαι. Ὁ Παθητικὸς Ἀόριστος β΄ εἶναι: ἐφάνην, κς, κ κλπ.

Ἰαμβικοῦ Κανόνος τῆς θ' ᾠδῆς

ὁ εἰρημὸς

Στέργειν μὲν ἡμᾶς ὡς ἀκίνδυνον φόβῳ
 Ῥᾶον σιωπῆν· τῷ πόθῳ δέ, Παρθένε,
 ὕμνους ὑφαίνειν συντόνως τεθηγμένους
 ἐργῶδες ἐστίν· ἀλλὰ καί, Μήτηρ, σθένος
 Ὅση πέφυκεν ἢ προαίρεσις δίδου.

στέργω: Σημαίνει ἀγαπῶ, ἀνέχομαι, κρατῶ.

ῥᾶον: Εἶναι οὐδέτερον τοῦ συγκριτικοῦ βαθμοῦ τοῦ ἐπιθέτου ῥάδιος, ῥάδια, ῥάδιον, ποὺ σημαίνει εὐκόλος. Ὁ ὑπερθετικὸς βαθμὸς εἶναι: ῥᾶστος, ῥᾶστι, ῥᾶστον. Ῥᾶον ἐννοεῖται ἐστίν, δηλ. εἶναι εὐκολότερο. Ἡ περίφραση ῥᾶόν ἐστι ἀποτελεῖ ἀπρόσωπο

ῥήμα καὶ ἔχει ὡς Ὑποκείμενο τὸ Ἀπαρέμφατο στέργειν.

ἡμᾶς: Εἶναι Ὑποκείμενο τοῦ Ἀπαρεμφάτου (σὲ ἀττιατικῆ λόγῳ ἑτεροπροσωπίας· πάντοτε μὲ τὰ ἀπρόσωπα ῥήματα ἔχομε ἑτεροπροσωπία).

Ἡ συντακτικὴ σειρά εἶναι: Ῥᾶόν ἐστι στέργειν ἡμᾶς σιωπῆν ὡς ἀκίνδυνον φόβῳ. Ἐννοεῖ λόγῳ τοῦ φόβου νὰ μειώσομε τὴ δόξα τῆς Παρθένου μὲ τὰ λόγια μας.

Τὸ σιωπῆν εἶναι Ἀντικείμενο στὸ ῥήμα στέργειν καὶ τὸ φόβῳ εἶναι Δοτικὴ αἰτίας.

τῷ πόθῳ: Εἶναι Δοτικὴ τῆς αἰτίας στὸ Ἀπαρέμφατο ὑφαίνειν. Μὲ τὸν ἀντιθετικὸ σύνδεσμο δὲ εἰσάγει μὴ ἀντίθεση μὲ τὰ παραπάνω: Εἶναι εὐκολότερο μὲν νὰ ἀγαποῦμε τὴ σιωπῆ, ὅμως ἐξ αἰτίας τοῦ πόθου...

ἐργῶδες ἐστι: Σημαίνει εἶναι ἔργο πολὺ, χρειάζεται πολλὴ δουλειά. Ὑποκείμενο τοῦ ῥήμ. ἐστι εἶναι τὸ ὑφαίνειν. Ὑφαίνω ὕμνους σημαίνει φιλοτεχνῶ, κατασκευάζω μὲ ἐπιμέλεια ὕμνους. Ἀποτελεῖ σχῆμα μεταφορᾶς, ὅπως καὶ τὸ τεθηγμένους.

τεθηγμένους: Εἶναι Μετοχὴ Παρακειμένου τοῦ ῥήμ. θήγω ποὺ σημαίνει ἀκονίζω.

συντόνως: Εἶναι ἐπίρρημα καὶ σημαίνει ἀκριβῶς, (ὅπως στὸ ἀκόνισμα πρέπει κι ἀπὸ τις δυὸ ὄψεις τῆς λάμας νὰ τροχίζεται ἐξ ἴσου).

Ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ ὅτι ὁ πόθος νὰ ὑμνήσομε τὴν Παρθένο μᾶς βάζει σὲ μεγάλη προσπάθεια.

Ἡ μόνη λύση εἶναι ἡ βοήθεια τῆς Παναγίας στὸν ποιητῆ, ὅση εἶναι (πέφυκε) ἢ διάθεσή του (προαίρεσις).

πέφυκα: Σημαίνει εἶμαι ἐκ φύσεως, εἶμαι (Παρακείμενος τοῦ ῥήμ. φύω (ὡς ἀμετάβατου).

μήτηρ: Ἐδῶ εἶναι ἀντὶ τῆς Κλιτικῆς: μῆτερ.

Μετάφραση

Τὸ νὰ ἀγαποῦμε καὶ νὰ κρατοῦμε σιωπῆ εἶναι εὐκολότερο ἐπειδὴ εἶναι ἀκίνδυνο λόγῳ τοῦ φόβου (ἐνν. νὰ μειώσομε μὲ τὰ ἀνάξια χεῖλη μας τὴ δόξα τῆς Παρθένου). Ὅμως ἐξ αἰτίας τοῦ πόθου πρὸς τὸ πρόσωπό της τὸ νὰ φιλοτεχνοῦμε (νὰ κατασκευάζομε)

Σειρά :
Μαθήματα Λειτουργικής Γλώσσας

Συγγραφείς :
Κωνσταντίνος Σ. Γανωτής - Παναγιώτης Διονυσόπουλος

Τίτλος :
Οι δύο Κανόνες της Χριστού Γεννήσεως
Ἑμπνευτικὸ Λεξιλόγιό τῶν δύσκολων λέξεων τῶν 12 Μηνῶν

Ἐπιμέλεια ἔκδοσης :
Ἐκδόσεις ΠΗΛΟΣ

Σχεδιασμός ἐξωφύλλου :
Δημήτρης Τσιάντας, ζωγράφος - ἀγιογράφος

Διορθώσεις :
Κωνσταντίνος & Εἰρήνη Γανωτῆ

Ἐκτύπωση :
Νικόλαος & Εὐθύμιος Κ. Σανιδᾶς
Ἰωαννῶν 6 183 45 Μοσχᾶτο

Πρώτη Ἐκδοση: Σεπτέμβριος 2006

© «ΠΥΡΦΟΡΟΣ»

«ΠΥΡΦΟΡΟΣ»
Ἱερὰ Μονὴ Προφίτου Ἡλιοῦ Θήρας
847 00 ΘΗΡΑ
Τηλ. - Fax: 22860 31210

ISBN: 960-88209-7-9

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Σ. ΓΑΝΩΤΗ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΟΙ ΔΥΟ ΚΑΝΟΝΕΣ
ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΟΥ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ

